
ФІЛОСОФІЯ МОВИ У СУЧАСНОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Мельничук О. С.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-554-9-2>

ВСТУП

Філософія мови у сучасному медійному просторі є багатовимірним явищем, що охоплює філософію, лінгвістику, медіазнавство та соціальні науки. Сучасний світ характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, які докорінно змінюють комунікаційні процеси, роблячи мову не лише засобом передачі інформації, але й потужним інструментом конструювання реальності. У цьому контексті філософське осмислення мови як феномена, що визначає буття людини, соціальні відносини та правову свідомість, набуває особливої актуальності.

Зміни у медійному ландшафті та цифровізація інформаційного простору спричинили новий рівень мовної взаємодії, в якому текст доповнюється візуальними та аудіальними компонентами. Це розширює межі традиційного дискурсу, але водночас створює виклики, пов'язані з достовірністю інформації, маніпуляціями свідомістю та формуванням соціально значущих наративів. Медіа сьогодні відіграють роль не просто каналів передачі повідомлень, а активних учасників комунікативного процесу, що впливають на сприйняття реальності, суспільну думку та політичні рішення. У цьому сенсі виникає необхідність осмислення мови не лише як засобу комунікації, а як феномена, що створює сенси, впливає на структуру влади, регулює соціальні взаємодії та формує ідентичність особистості.

Актуальність цього дослідження зумовлена кількома факторами. По-перше, мова у сучасному медіапросторі перетворилася на ключовий механізм інформаційного впливу, що потребує ретельного аналізу її філософських основ. По-друге, проблема достовірності та маніпулятивних практик у медіа вимагає розгляду мовних стратегій, які застосовуються для поширення фейкових новин та створення ідеологічно забарвлених наративів. По-третє, необхідність міждисциплінарного підходу до дослідження мови у медіапросторі підкреслює потребу у поєднанні філософських концепцій із методами медіазнавства, соціології та цифрових технологій.

Наукова новизна дослідження полягає у переосмисленні класичних філософських концепцій мови у контексті цифрової комунікації. Аналіз ідей Гумбольдта, Вітгенштейна, Гайдеггера тощо дозволяє оцінити, яким чином мова змінюється у взаємодії з цифровими технологіями, зокрема соціальними мережами, віртуальною реальністю та алгоритмізованими медіа. Крім того, дослідження торкається проблеми медійних маніпуляцій та ролі мови у формуванні суспільної та індивідуальної ідентичностей. Сучасні медіа не лише відображають реальність, але й активно її конструюють, використовуючи мовні стратегії для створення певних соціальних моделей та світоглядних орієнтирів.

Особливу увагу приділено філософському аналізу мовних маніпуляцій та механізмів створення значень у медіа. У сучасних умовах інформаційного перевантаження людина часто стикається з контентом, який навмисно побудований таким чином, щоб впливати на її емоції та підсвідомі установки. Аналіз мовних механізмів формування суспільних наративів дозволяє виявити приховані смисли у публічних висловлюваннях, новинних повідомленнях та політичній риторичі.

Методологічна основа дослідження включає міждисциплінарний підхід, що поєднує філософські, лінгвістичні та медіазнавчі методи аналізу. Це дає змогу розширити традиційні філософські уявлення про мову, враховуючи її новітні цифрові трансформації.

Таким чином, філософія мови у сучасному медіапросторі є складною та багатовимірною темою, що поєднує теоретичний аналіз із практичним розглядом мовних явищ у цифровому суспільстві. Дослідження дозволяє не лише осмислити роль мови у нових формах комунікації, але й оцінити її вплив на соціальні, політичні та культурні процеси, враховуючи динамічність сучасних медіа.

1. Філософські підходи до вивчення мови

Вивчаючи філософію мови у сучасному медійному просторі, слід звернутися до того пласту знань, який вже напрацьований. У цьому контексті не можна пройти повз ідеї, яка розглядає взаємозв'язок між мовою та світоглядом, що є фундаментальною для розуміння впливу медіа на суспільство. Однією з ключових постатей, яка дала світу цю ідею, є Вільгельм фон Гумбольдт (1767–1835), німецький філософ, лінгвіст та державний діяч, чії ідеї про зв'язок мови та мислення мають значний вплив на сучасні дослідження у галузі філософії мови та медіазнавства.

Гумбольдт розглядав мову як живий організм, що постійно розвивається і відображає духовну енергію народу. Він стверджував, що мова не є просто засобом передачі інформації, а виступає як «енергія», яка формує та виражає внутрішній світ людини і нації.

Це означає що кожна мова створює унікальну картину світу для її носіїв, впливаючи на їхнє сприйняття реальності та спосіб мислення. Гумбольдт підкреслював, що мова є органом, яка формує думку, а думка не існує без мови. «Мова стає органом осягнення світу, виникнення і формування ідей, імпульсом для розвитку духовної діяльності людства»¹.

Ця концепція має важливе значення для аналізу сучасного медійного простору. Медіа, використовуючи мову, не лише передають інформацію, але й формують світогляд аудиторії, впливаючи на її сприйняття подій та явищ. У цифрову епоху, коли інформація поширюється миттєво, а медіа мають глобальний вплив, розуміння взаємозв'язку між мовою та світоглядом стає ще більш актуальним.

Гумбольдт також вводить поняття «внутрішньої форми мови», яка стосується специфічного способу вираження думок, притаманного кожній мові. Ця внутрішня форма визначає, які аспекти є важливими для носіїв мови та як вони структурують свій досвід. Наприклад, у деяких мовах існують слова, які не мають прямого еквівалента в інших мовах, що відображає унікальні культурні та світоглядні особливості.

У якості сучасного медійного простору ця ідея набуває нового значення. Медіа створюють власні «мови» – системи символів та наративів, які формують сприйняття реальності аудиторією. Ці медійні мови можуть як збагачувати світогляд, так і обмежувати його, формуючи певні стереотипи або спрощені уявлення про складні явища.

Гумбольдт підкреслював, що мова є динамічним процесом, який постійно змінюється під впливом історичних, культурних та соціальних факторів. Він писав, що мова – це безперервна діяльність духу, що прагне перетворити звук у вираження думки. Мова – це створений людьми спосіб висловлювати свої думки різними звукозмінами, прийнятними в кожного народу окремо². Цей підхід дозволяє зрозуміти, як зміни в суспільстві та технологіях впливають на мовні структури та комунікацію.

Сучасний медійний простір характеризується швидким розвитком цифрових технологій, які змінюють способи створення та споживання інформації. З'являються і форми комунікації, такі як соціальні мережі, блоги, подкасти, які мають власні мовні особливості та впливають на формування світогляду аудиторії. Наприклад, дослідження показують,

¹ Косович О. В. Співвідношення понять «мова» та «національний дух» у філософії мови В. фон Гумбольдта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2019. № 43. Т. 3. С. 139.

² Маленко О. Розвиток тези В. фон Гумбольдта «мова – це духовна енергія народу» в працях професорів Харківського університету I половини XIX ст. // Матеріали II Міжнародної славістичної конференції, присвяченої пам'яті святих Кирила і Мефодія / за заг. ред. О. О. Маленко. Харків – Шумен : ХНПУ; ХІФТ, 2022. С. 114.

що мова соціальних мереж відрізняється високим рівнем емоційності та використанням специфічних лексичних одиниць, що впливає на сприйняття інформації користувачами. «Соціальні мережі, які відсувають на другий план класичні інститути соціалізації (сім'я, школа, друзі), набувають все більш домінуючої ролі в процесі соціалізації особистості та безпосередньо впливають на її ціннісні орієнтації. Доцільно відзначити, що соціальні мережі сприяють створенню комунікаційних просторів і множенню соціальної реальності»³.

Отже, гумбольдтівська концепція «внутрішньої форми мови» дозволяє проаналізувати, як різні медійні платформи створюють свої особливі мовні коди. Наприклад, у соціальних мережах домінує фрагментарність та швидкість передачі повідомлень, що впливає на сприйняття інформації. Новини подаються у стислому вигляді, що спрощує складні проблеми та може призводити до викривлення змісту. Водночас, у блогах чи подкастах можлива розгорнута аргументація, що створює простір для глибшого аналізу та дискусій.

Крім того, ідеї Гумбольдта про взаємозв'язок мови та світогляду також мають значення для розуміння феномену «постправди» у сучасному медійному просторі. Постправа характеризується тим, що об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж емоційні апеляції та особисті переконання. Мова відіграє ключову роль у створенні та поширенні постправди, оскільки вона може бути використана для маніпуляції свідомістю та формування певних наративів, які сприймаються як реальність.

Таким чином, ідеї Вільгельма фон Гумбольдта про взаємозв'язок мови та мислення залишаються актуальними у дослідженні впливу медіа на сучасне суспільство. Його концепція мови як світоглядного інструменту дозволяє зрозуміти, яким чином медійні дискурси не лише передають інформацію, а й формують колективне сприйняття реальності. У цифрову епоху, коли інформація стала головним ресурсом, контроль над мовними структурами медіа означає вплив на суспільну свідомість.

У цьому контексті й необхідно згадувати ідею Гумбольдта про зв'язок між мовою та національним духом. Він вважав, що кожна мова відображає унікальний спосіб світосприйняття, а її зміни є відображенням соціальних трансформацій. Він наголошував, що різні мови є не просто різними позначеннями однієї й тієї самої реальності, а

³ Маринець Н. В. Вплив соціальних медіа на формування особистості: філософський аспект // Філософія та публічні комунікації: інформаційний простір сучасної культури : матер. міждисципл. круглого столу, приуроченого пам'яті Коноваленко О. С., 27 жовтня 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 65. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-349-4-19>.

формують різні способи її бачення. «Картину світу» для кожного народу «створює рідна мова»⁴.

Якщо застосувати цей підхід до аналізу медіа, можна побачити, як зміна мовних пріоритетів відображає культурні зрушення. Наприклад, у сучасному українському медіапросторі активізувалося використання української термінології на заміну русизмів, що пов'язано з процесами деколонізації мови та відновлення національної ідентичності. Таким чином, ідеї Вільгельма фон Гумбольдта про взаємозв'язок мови та мислення, мови та національного духу є не тільки фундаментальними, але й залишаються надзвичайно актуальними для осмислення сучасного інформаційного простору та перспектив розвитку медіа.

Людвіг Вітгенштейн, інший видатний філософ (1889–1951), у своїй пізній творчості запропонував концепцію «мовних ігор», яка стала фундаментальною для розуміння функціонування мови та її ролі у формуванні реальності. У роботі «Філософські дослідження» (1945) він стверджував, що значення слів визначається їх використанням у конкретних життєвих контекстах, які він називав мовними іграми. Це означає, що мова не є статичною системою знаків, а динамічним процесом, тісно пов'язаним із людською діяльністю, соціальною взаємодією та культурними нормами.

Вітгенштейн наголошував, що слова не мають фіксованого значення самі по собі – їхній сенс виникає через правила, які визначають їх використання в певній комунікативній ситуації. Він стверджував: «Подумайте про інструменти в ящику: там є молоток, плоскогубці, пилка, викрутка, лінійка, клей, цвяхи та гвинти. Функції слів такі ж різноманітні, як і функції цих предметів»⁵. Отже, мова функціонує не як набір ustalених означень, а як система динамічних відносин між словами та їхнім контекстом.

Фундаментальна ідея мовних ігор полягає в тому, що кожен дискурс – правовий, науковий, політичний чи медійний – формує власну логіку використання слів. У політичному дискурсі, наприклад, терміни «демократія» або «свобода» можуть мати різне значення залежно від контексту їх вживання та політичної позиції мовця. У медіапросторі аналогічно: новинні медіа, соціальні мережі, блоги використовують свою систему мовних кодів для впливу на аудиторію. Таким чином, мова перетворюється на інструмент не лише

⁴ Кришко А. Ю. Вплив ідей Вільгельма фон Гумбольдта (1767– 1835) на мовну освіту в Україні XIX – початку XX століття : монографія / А. Ю. Кришко., Н. М. Бріт. – Умань : ФПО Жовтий О. О., 2015. С. 127.

⁵ Wittgenstein, L. (1953). *Philosophical Investigations*. (G. E. M. Anscombe, Trans.). Basil Blackwell. §11, p. 6. URL: <chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://static1.squarespace.com/static/54889e73e4b0a2c1f9891289/t/564b61a4e4b04eca59c4d232/1447780772744/Ludwig.Wittgenstein.-.Philosophical.Investigations.pdf>.

комунікації, а й моделювання реальності та конструювання соціальних відносин.

Ця ідея набуває особливого значення у цифрову епоху, коли мова стає основним засобом масової комунікації. У межах цифрового середовища мовні ігри створюють власні правила, що формують поведінку користувачів. Наприклад, у соціальних мережах емоційно забарвлена лексика та меметичні вирази стають частиною мовної гри, що визначає популярність повідомлень та їхню ефективність у впливі на громадську думку. «Ця мета досягається, передусім, за допомогою мовних ігор, які актуалізують та активізують важливі елементи фону та фонду знань реципієнта, що створює сильний ефект праймінгу»⁶. Мова в медіа перестає бути лише засобом передачі інформації – вона набуває статусу активного інструменту впливу, а іноді навіть маніпуляції.

Вітгенштейнівський підхід дозволяє пояснити, як сучасні мас-медіа через зміну правил мовних ігор впливають на сприйняття фактів. Якщо традиційна журналістика ґрунтувалася на об'єктивності, то сучасний медіапростір дедалі більше використовує емоційно насичену лексику, суб'єктивні оцінки та персоналізовані наративи. Таке явище, як «фейкові новини», є нічим іншим, як результатом мовної гри, де факти можуть піддаватися реконфігурації відповідно до нових правил комунікації.

Мовні ігри також пояснюють, чому різні соціальні групи можуть мати принципово різні бачення одних і тих самих подій. Наприклад, одне і те ж висловлювання може мати різне значення для правової спільноти, політичного активіста чи журналіста, адже кожен використовує його у власному контексті, визначеному його соціальними та професійними рамками. Вітгенштейн підкреслював, що значення слова – це його використання у мові, що увесь процес використання слів у мові можна уявити як одну з тих ігор, за допомогою яких опановують рідну мову. Є єдине ціле: мова і дія, з якою вона переплетена⁷.

Таким чином, концепція мовних ігор Вітгенштейна є надзвичайно актуальною для аналізу сучасного медіапростору. Вона дозволяє зрозуміти, як мова формується та змінюється під впливом технологій, соціального середовища та інституційних практик. Якщо традиційно вважалося, що мова лише відображає реальність, то згідно з

⁶ Васіна О. Ідеї Л. Вітгенштейна як основа розуміння мовних ігор мережових текстів масової комунікації. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2013. Вип. 1. С. 39. URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/2>.

⁷ Тепшич А. І. Мовна гра як домінанта постмодерного дискурсу (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена): монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 30.

Вітгенштейном, вона є механізмом її конструювання. В умовах інформаційного суспільства ця думка стає ще більш важливою, оскільки саме через мовні ігри визначаються межі дискурсивного простору та можливі форми суспільної взаємодії.

Якщо звернутися до ідей Мартіна Гайдеггера, іншого видатного німецького філософа XX століття, то потрібно підкреслити, що він розробив унікальний підхід до розуміння мови, розглядаючи її як фундаментальну основу людського буття. У своїй праці «Буття і час» (1927) він вводить поняття *Dasein*, що означає «буття-тут» або «присутність», підкреслюючи, що людське існування невіддільне від світу, в якому воно перебуває. Водночас Гайдеггер зазначає, що саме мова є тим середовищем, через яке буття розкривається людині. Він стверджував, що «мова є домом буття», де людина «мешкає», і через неї відбувається розуміння світу⁸.

Ця теза Гайдеггера має безпосередній зв'язок із проблематикою сучасного медійного простору, який формує не тільки інформаційний потік, а й світоглядні позиції суспільства. Сучасні цифрові технології, що поширюють інформацію через ЗМІ, соціальні мережі та інші медійні платформи, створюють нову реальність, у якій мова відіграє роль не лише засобу комунікації, а й інструменту впливу та конструювання буття. В контексті Гайдеггера можна сказати, що мас-медіа не тільки транслюють інформацію, а й формують способи людського існування у світі.

Гайдеггер підкреслював, що мова є не просто інструментом, яким ми користуємося, а середовищем, у якому ми існуємо. Він зазначав, що «ми не говоримо мовою; радше, мова говорить нами», підкреслюючи, що мова визначає наш спосіб мислення та сприйняття світу. «Тобто в контексті мислення Гайдеггера йдеться, по-перше, про вкоріненість у конкретному локусі, у конкретній точці простору, куди дійсно вас щось вабить і де вам, скажімо, прекрасно працюється, а по-друге, це, звичайно, вкоріненість у певній традиції: передовсім – мовній та культурній. Таким чином, мова є не лише засобом вираження думок, але й самим середовищем, у якому ці думки формуються»⁹. Такий підхід має глибокі наслідки для розуміння людського існування, оскільки підкреслює, що наше буття у світі є не тільки просторовим, але й мовним за своєю природою. Мова не лише дозволяє нам описувати світ, але й визначає, як ми його сприймаємо та розуміємо.

⁸ Комаров О. «Мова є дім буття». Що означає вислів Гайдеггера? *Філософська думка*. 2020. № 1. С. 52. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.052>.

⁹ Зборовська К., Дахній А. Мартин Гайдеггер: вкоріненість у традиції. Інтерв'ю Ксенії Зборовської з Андрієм Дахнієм. *Філософська думка*. 2020. № 1. С. 83. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.080>.

Якщо Гайдеггер розглядав мову як те, що визначає спосіб буття людини, то сьогодні цей принцип ще більш актуальний у зв'язку зі зростанням ролі цифрового дискурсу. Медійний простір став полем боротьби за смисли, де різні інтерпретації подій конкурують між собою, а лінгвістичні прийоми використовуються для маніпуляції суспільною свідомістю. Гайдеггер говорить про концепцію мови, яка включає «мову як виразника ментальних станів (концепція мови як експресії), як засіб людського буття або активності (концепція мови як практики людини) і репрезентації подій у світі (концепція мови як репрезентації): за Гайдеггером, мова містить у собі всі ці прояви й може бути досягнутою як «мова, що мовить»¹⁰. Важливо відзначити, що Гайдеггер вказував на небезпеку «спустошення мови», коли вона перестає бути інструментом автентичного осмислення буття та перетворюється на засіб технічного передавання інформації.

У сучасному медійному просторі це спустошення проявляється у кліповому мисленні, поверхневих повідомленнях, які втратили глибину рефлексії. Традиційна структура мови, яку Гайдеггер вважав основою людського буття, поступово трансформується під впливом цифрових комунікацій. Наприклад, лаконічні пости та відеоформати в соціальних мережах, популярність емодзі як альтернативи тексту – усе це свідчить про зміну природи мовлення і, відповідно, зміну способу людського буття в сучасному світі.

Таким чином, вивчення мови у сучасному медійному просторі через призму філософії Гайдеггера дозволяє побачити не лише її роль у комунікації, а й те, як вона визначає саме існування людини. Якщо раніше мова була способом осмислення світу, то сьогодні вона стає простором боротьби за вплив, політичну владу та суспільні наративи. У цьому контексті важливо зберігати критичний підхід до медіаповідомлень, аналізувати їхній зміст та пам'ятати, що мова – це не лише інструмент, а середовище, у якому формується людське буття.

Аналізуючи філософські підходи до вивчення мови, потрібно звернутися і до представників філософії постмодерну. Мішель Фуко та Жак Дерріда, ключові постаті постмодерністської філософії, радикально змінили уявлення про мову, її структуру та вплив на суспільство. Вони заперечували класичне розуміння мови як нейтрального засобу комунікації та наголошували на її ролі у формуванні влади, знання та суб'єктивності.

Фуко досліджував, як мова структурує суспільні відносини та створює системи знання. У своїй книзі «Археологія знання» він аналізував механізми, за допомогою яких дискурси – системи

¹⁰ Анучіна В. Пізній Гайдеггер у прочитаннях сучасних дослідників. *Sententiae*. 2022. Vol. XLI. Issue 3. С. 120. URL: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.117>.

висловлювань – визначають, що можна вважати істиною, а що ні. Дискурси, за Фуко, не є простими відображеннями реальності, а активними механізмами, які її формують. «Дискурс – це мовно-мисленнєва діяльність, яку регламентують соціо-культурні коди, такі, як цінності, традиції, певні правила, які були визначені суспільством, та за допомогою яких людство виробляє та трансформує знання та моделі соціального досвіду. Дискурс постає як певний мовний феномен, який функціонує за допомогою мовних (граматичних) правил, але використання дискурсу враховує і соціальні особливості, і цілі учасників комунікативного дискурсу»¹¹. Саме дискурси створюють рамки для інтерпретації подій, задають межі допустимого мислення та визначають, хто має право говорити. Це добре ілюструється на прикладі сучасних медіа, які через певні мовні практики нормалізують одні ідеї та маргіналізують інші.

Особливе значення у Фуко має концепція влади-знання. Він наголошував, що влада не є простою репресивною силою, яка обмежує індивідів, а діє через створення знання. «Дискурсивний характер знання і механізм його перетворення на знаряддя влади пояснюється досить просто, якщо ми пригадаємо, що сама свідомість ще у рамках структуралізму мислилася винятково як мовне явище»¹². Наприклад, у сучасному інформаційному просторі саме медіа визначають, які теми потрапляють у порядок денний, які наративи підтримуються, а які витісняються. Політична боротьба часто ведеться не за реальні ресурси, а за «контроль над мовою», за можливість формувати домінантні дискурси. Вплив ЗМІ, соціальних мереж і державних інституцій на мовні практики суспільства підтверджує тезу Фуко про тісний взаємозв'язок між владою та мовою.

Жак Дерріда, розвиваючи постмодерністський аналіз мови, запропонував метод деконструкції, що дозволяє розкрити приховані механізми мовних структур. Він наголошував, що значення слів завжди відкладається та ніколи не є остаточним. У своїй праці «Про граматологію» він розкрив ідею *différance* – відкладеного сенсу, що робить будь-який текст відкритим до множинних інтерпретацій. «Процес вивчення тексту в цьому випадку набуває характеру постійного виявлення множинності референтів тексту, що розглядається»¹³.

¹¹ Матвієнко І. С. Автор, текст, дискурс: філософські розвідки Мішеля Фуко. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2016. Вип. 3–4 (151–152). С. 83–84.

¹² Капустіна Н. Б. Аналіз суспільного життя крізь призму уявлень М. Фуко: від «археології знання» до «генеалогії влади». *Актуальні проблеми політики*. 2010. Вип. 40. С. 433.

¹³ Плахотнюк Н. О. До проблеми інтерпретації тексту: деконструкція в граматології Ж. Дерріда. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2012. Вип. 28. С. 340.

Такий підхід особливо важливий для аналізу сучасного медіа-простору, де інформація є нестабільною, а її значення постійно змінюється залежно від контексту. Наприклад, політичні гасла можуть набувати нового значення в різних ситуаціях: те, що в одній країні називають «боротьбою за свободу», в іншій може трактуватися як «екстремізм». Деконструкція дозволяє побачити, як певні слова та вирази закріплюють владні відносини та як їх можна переосмислювати.

Медіа використовують ці принципи для маніпуляції громадською думкою. «Роль медіа у процесі формування громадської думки надзвичайно великий, оскільки через медіа здійснюється звернення до масової аудиторії, яке на основі отриманої інформації про події і явища формує громадську думку. Таким чином, медіа активно використовується для формування громадської думки і/або для маніпулювання нею»¹⁴. Використання емоційно забарвленої лексики, перебільшення або замовчування окремих фактів формує певне сприйняття подій. Виходячи з ідей вищезазначених філософів є сенс звернути увагу на те, як цифровий простір створює нові правила мовної гри. Соціальні мережі, алгоритми пошукових систем і цифрові платформи стають новими «авторами дискурсів», що контролюють потоки інформації та визначають, які наративи домінують у суспільстві.

У цьому контексті постмодерністський аналіз мови дозволяє критично оцінити механізми медійного впливу та зрозуміти, як формуються владні стратегії в інформаційну епоху. Адже, як наголошував Фуко, контроль над мовою означає контроль над реальністю. А деконструкція допомагає виявити приховані смислові маніпуляції, що дозволяє не просто читати текст, а розбирати його на складові, щоб побачити, як у ньому закріплюється влада.

Таким чином, постмодерністський підхід до мови також є доволі визначним для розуміння сучасного медійного простору. Він дозволяє побачити, що мова – це не просто нейтральний засіб комунікації, а складний механізм конструювання знання, влади та суспільних відносин. Це означає, що аналіз мови має бути не лише лінгвістичним, а й філософським, соціологічним, юридичним і навіть політичним.

Крім того, потрібно звернутися до аналітичної філософії, як до особливого філософського стилю мислення, яка теж є важливою течією у філософії мови та зосереджена на детальному аналізі мовних понять і структури мови через логічні та семантичні підходи. Одним із центральних аспектів цієї філософії є розуміння мови як інструменту для точного вираження думок і аналізу концептуальних

¹⁴ Богуш Л. А. Вплив медіа на формування громадської думки у світі. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71). № 1. Ч. 3. С. 304.

структур, що лежать в основі людської комунікації. Аналітичні філософи ставили перед собою завдання чітко визначити, як мова відображає реальність, зокрема, як вона впливає на структуру нашого мислення і розуміння світу.

Найважливішим елементом аналітичної філософії є «прагнення розглядати й розв'язувати власне філософські проблеми через філософський аналіз мови (цей підхід ознаменував собою так званий лінгвістичний поворот у сучасній філософії). Друга особливість аналітичної філософії – це активне застосування методів і засобів (у тому числі, технічних) сучасної логіки та зв'язок із певного роду точною філософською термінологією, яка вводиться та визначається логічно коректним чином. Ще однією невід'ємною рисою філософсько-аналітичного стилю є високі вимоги до ясності й чіткості аргументації, яка використовується для обґрунтування тих чи тих філософських положень»¹⁵.

Відомим представником аналітичної філософії був Бертран Рассел, який розглядав мову як інструмент для точного опису світу через логічні структури. Він стверджував, що важливим є з'ясування того, як мова відображає реальність і як можна за допомогою логічного аналізу розв'язувати філософські проблеми, зокрема, у сферах знання і пізнання. Рассел працював над проблемою розуміння значення понять, зокрема через питання логічної структури мови, що визначає точність вираження думок. Для нього важливо було зрозуміти, як семантика та логіка пов'язані, і як через аналіз мови можна прояснити багато філософських питань, таких як природа істини і значення¹⁶.

Аналітична філософія також відіграла важливу роль у розвитку теорії значення, зокрема через роботи таких філософів, як Фредерік Строссон і Дональд Девідсон. Строссон, зокрема, критикував традиційні уявлення про мову як просту репрезентацію реальності, стверджуючи, що мова є складнішим, контекстуальним інструментом, який необхідно аналізувати через поняття значення, яке не є стабільним чи фіксованим. Він підкреслював, що для розуміння значення потрібно звертатися не лише до логічної структури речень, а й до того, як ці речення функціонують у конкретних соціальних і комунікативних контекстах¹⁷.

¹⁵ Шрамко Я., Хоменко І. Сучасна аналітична філософія: історичні витоки та перспективи розвитку. *Sententiae*. 2022. Vol. XLI. Issue 3. С. 198.

¹⁶ Мельничук О. Д., Зубілевич М. І., Фінчук Г. В. Роль мови в пізнанні світу: семантико-філософський підхід. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 3. С. 41.

¹⁷ Філософія: підручник / В. С. Бліхар, А. Ф. Карась, М. П. Требін та ін.; за ред. В. В. Середи, М. М. Цимбалюка. – Львів: ЛьвДУВС. 2015. С. 114.

Ідеї Девідсона, зокрема його теорія радикального перекладу, також зробили значний внесок у розуміння мови в контексті комунікації. За його теорією, розуміння мови – це процес, що відбувається у контексті спільної інтерпретації між мовцями. «Ментальні феномени (свідомість) протистоять буттю, оскільки «поглинені номологічною сіткою фізичної теорії»¹⁸. Важливою частиною цієї теорії є ідея про те, що значення не є стабільним і є результатом процесу взаємодії і спільного конструювання значень у комунікативному процесі. З цього погляду, мова є не лише засобом вираження індивідуальних думок, але й інструментом для створення спільного світу значень і інтерпретацій.

Важливим аспектом аналітичної філософії мови є також прагматизм, який розглядає значення в контексті практичного використання мови. Чарльз Пірс і Вільям Джеймс, одні з основоположників прагматизму, звертали увагу на те, що значення слів і висловлювань визначається через їхнє застосування в реальному житті, а не через абстрактні логічні конструкції. Він є творцем загальної теорії знаків – семіотики, в межах якої запропонував власну класифікацію знаків, які поділяв на образні, знаки-індекси, знаки-символи, вважаючи будь-яку думку знаком¹⁹. Пірс, зокрема, наголошував на тому, що для розуміння значення треба враховувати наслідки використання слів у конкретних практиках і ситуаціях. Це також дозволяє відкрити нові аспекти вивчення мови в контексті комунікації, де важливу роль відіграє не лише теоретичний аналіз, але й практичне застосування.

Аналітична філософія вивчає мову в контексті точного та логічного вираження думок, а також у контексті практичної комунікації. Вона відкриває нові перспективи для розуміння того, як ми спілкуємось, як формуємо значення і як мова створює не лише можливість вираження думок, але й простір для спільного розуміння світу в цілому та медійний простір зокрема.

2. Мова сучасного медіапростору: філософські, психологічні та політико-правові аспекти

Мова сучасного медіапростору зазнала значної еволюції під впливом змін у технологіях комунікації, переходячи від друкованого слова до цифрових платформ, що суттєво змінило не лише її структуру, але й функції у суспільстві. Друковані медіа протягом століть визначали характер дискурсу, пропонуючи чітко структуровану мову, орієнтовану на логічність і послідовність. У період домінування газет, журналів та книг текст залишався основним носієм

¹⁸ Філософія: підручник / В. С. Бліхар, А. Ф. Карась, М. П. Требін та ін.; за ред. В. В. Середи, М. М. Цимбалюка. – Львів: ЛьвДУВС. 2015. С. 115.

¹⁹ Там само. С. 123, 295, 312.

інформації, що вимагало від читача певного рівня грамотності та здатності до аналітичного мислення. В епоху цифрових технологій ця традиційна модель комунікації поступово поступилася місцем мультимедійним форматам, де текст часто інтегрується з візуальними та аудіальними компонентами, створюючи нові форми вираження змісту.

З переходом до цифрових платформ змінилася не тільки форма подачі інформації, а й сама структура мови. Динамічний характер цифрового середовища сприяв скороченню текстів, появи гіперпосилань, інтерактивних елементів та персоналізованого контенту, що значно вплинуло на семантику і прагматику мовної комунікації²⁰. Відбулося зміщення акценту з довгих і детальних текстів на короткі, лаконічні повідомлення, які легко сприймаються в умовах інформаційного перевантаження. У зв'язку з цим одним із ключових аспектів цифрової комунікації стало спрощення синтаксичних конструкцій, використання емодзі, аббревіатур і символічних позначень, що забезпечує ефективну передачу емоційного та контекстуального забарвлення висловлювань. «Дизайнер емодзі, Шигетака Куріта (Shigetaka Kurita), наголошує, що зростання цифрової комунікації як середовища, яке не дозволяє легко виражати емоції, зробило використання емодзі необхідним для компенсації неможливості передати вираз обличчя, тон голосу та жести в цифровій комунікації»²¹.

Однак цифровізація мови не обмежується лише спрощенням текстуальних форм. Візуалізація інформації стала невід'ємною частиною сучасної комунікації, змінюючи не лише спосіб передачі змісту, а й способи його сприйняття. Виникнення нових форматів, таких як меми, відеоконтент, інфографіка та інтерактивні історії, демонструє перехід від вербально-домінованої комунікації до мультимодальної, де значення формується через поєднання різних знакових систем. «Зазвичай дві або більше модальностей об'єднуються у «модальні ансамблі» для передавання інформації»²². Модальності прив'язані до конкретного медіума, через який вони стають доступними. Різні суспільства або одне суспільство в різні історичні періоди мають різні технічні ресурси для мультимодальної комунікації²³. Зокрема, меми як культурний феномен відображають зміну природи медіатексту: вони

²⁰ Castells M. *Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age*. Cambridge: Polity Press. 2012. 200 p. DOI: 10.2383/73716.

²¹ Kerslake L., Wegerif R. The Semiotics of Emoji: The Rise of Visual Language in the Age of the Internet. *Media and Communication*. 2017. Vol. 5. Issue 4. P. 75. DOI: 10.17645/mac.v5i4.1041.

²² Forceville C. J. [Review of: G. Kress (2010) *Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication*]. *Journal of Pragmatics*. 2011. Vol. 43(14). P. 3625. URL: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2011.06.013>.

²³ Kress G. *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge. London. 2010. P. 11.

поєднують візуальні та текстові елементи, спираються на соціальний контекст і використовують іронію, гіперболу чи метафору для створення швидкої комунікації.

Ця тенденція особливо помітна у соціальних мережах, де зображення та короткі відео стали основним способом передачі інформації. Наприклад, платформи, такі як TikTok або Instagram, пропонують новий підхід до мови через короткі динамічні відео, які використовують візуальну метафорику, аудіальні ефекти та субтитри, що не тільки полегшує сприйняття, а й створює нові способи взаємодії користувачів. Водночас використання інфографіки у цифрових медіа демонструє прагнення до спрощення складної інформації, трансформуючи текстові повідомлення у графічні форми, що сприяє швидшому засвоєнню змісту та підвищує його доступність²⁴.

Візуалізація мови в цифрових медіа також має значний правовий аспект, оскільки нові комунікативні форми вимагають регулювання щодо авторських прав, цензури та маніпуляцій з інформацією. Наприклад, юридичні дискусії щодо права на меми пов'язані з питанням справедливої цитати та трансформації контенту, тоді як регулювання дезінформації в соціальних мережах вимагає розробки нових підходів до визначення відповідальності за контент²⁵. Це свідчить про те, що мова цифрових медіа не лише еволюціонувала з технічного погляду, а й стала об'єктом соціально-правових суперечок, що вказує на її зростаючий вплив у сучасному інформаційному просторі.

Таким чином, мова сучасного медіапростору зазнала суттєвої трансформації під впливом цифрових технологій, змінивши не лише форми комунікації, а й концептуальні підходи до розуміння мовних процесів. Від друкованого слова до мультимедійних платформ, від лінійного тексту до інтерактивних візуальних форматів – ця еволюція демонструє, що мова не є статичним явищем, а динамічною системою, що адаптується до нових реалій інформаційного суспільства.

Мова відіграє ключову роль у створенні медійних наративів, оскільки саме через мовні конструкції формується сприйняття реальності та її інтерпретація у суспільній свідомості. Медіа не лише відображають події, а й конструюють їх через використання певних мовних стратегій, що визначають рамки дискурсу та спрямовують громадську думку. «Критичний дискурс-аналіз є одним із

²⁴ Старков В. І. Інфографіка як системний елемент інформаційної політики підприємства. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2024. Т. 35 (74). № 4. Ч. 2. С. 159. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.4.2/26>.

²⁵ Троцька В. М. Захист авторського права у разі використання мемів з комерційної метою: іноземна практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 148. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/32>.

перспективних якісних методів дослідження дезінформації»²⁶. Вибір лексичних засобів, тональності, наративних структур та семантичних акцентів впливає на те, як аудиторія інтерпретує інформацію. Наприклад, використання оціночної лексики, метафор та епітетів у новинних матеріалах дозволяє медіа підсилювати певні аспекти подій або, навпаки, применшувати їхню значущість.

Теорія фреймінгу, розроблена Ервіном Гофманом, підтверджує, що мова медіа не є нейтральним носієм інформації, а виступає механізмом конструювання соціальної реальності²⁷. Фрейм визначається як «операційний конструкт для змінення уявлень споживачів медійного продукту залежно від потреб політичної сили»²⁸. Наприклад, в політичному дискурсі медіа можуть представляти ту саму подію або проблему з кардинально різних перспектив: у правоконсервативних виданнях певна політика може описуватися як «захист традиційних цінностей», тоді як у ліволіберальних медіа вона ж буде подана як «прояв дискримінації». У такий спосіб мова впливає на світогляд громадян і спрямовує їхню поведінку.

Одним із важливих аспектів мовної медіакомунікації є її здатність до поляризації суспільства. Політичний та соціальний дискурс у медіа часто будується на принципах опозиції та дихотомії «свої–чужі», що підсилює розбіжності між групами та сприяє соціальним конфліктам²⁹. Використання мови для загострення суперечностей проявляється у виборі слів із виразним емоційним забарвленням, які викликають у читачів чи глядачів миттєву реакцію.

Наприклад, політичні дебати в медіа нерідко супроводжуються ярликами, що визначають певну групу як «загрозу» або «ворога». Це особливо помітно під час виборчих кампаній, коли мова використовується для мобілізації електорату та створення образу політичного опонента як негативного персонажа. У соціальних мережах цей ефект підсилюється завдяки алгоритмам, що створюють так звані «інформаційні бульбашки» та «кімнати відлуння», де користувачі взаємодіють переважно з контентом, який підтверджує їхні попередні переконання. Тут слід зазначити, що «І. Парізер, який увів у науковий обіг поняття бульбашки фільтрів і обґрунтував його зміст і роль в інформаційному

²⁶ Тараненко Г. Г. Актуальність критичного дискурс-аналізу для дослідження дезінформації. *Політологічний вісник*. 2023. № 90. С. 182. DOI: 10.17721/2415–881X. 2023.90.175-185.

²⁷ Goffman, Erving. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press. 1986. Later Reprint Edition. 612 p.

²⁸ Дем'янчук О., Рошук К. Фрейм як засіб формування у ЗМІ негативної суспільної думки про політика. *Empirio*. 2024. Т. 1. Вип. 2. С. 3. URL: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.3-13>.

²⁹ Wodak R. *Theories and Definitions: The Politics of Identity*. In *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. 2015. № 55. P. 25–45. City Road. London: SAGE Publications Ltd. URL: <https://doi.org/10.4135/9781446270073>.

просторі соціуму, та його послідовники проблему існування інформаційної бульбашки бачать у тому, що людина, шукаючи потрібну їй інформацію в Інтернет-мережі, стикається із ситуацією, коли отримує не всю наявну там інформацію, а лише індивідуально-орієнтовану: яка узгоджується з її ідентифікацією в Інтернеті та минулими відвідуваннями Мережі, – тим, якою «бачить» її всесвітня електронна павутина»³⁰.

Окрім того, медіа сприяють поляризації через механізми загострення проблем, які висвітлюються у драматизованому або конфліктному ключі. Наприклад, питання імміграції у різних країнах часто подається в термінах «кризи», «катастрофи», що посилює відчуття загрози серед населення і створює негативні стереотипи. Це має серйозні наслідки для суспільної єдності та демократичних процесів, оскільки поляризована аудиторія менш схильна до компромісу та діалогу.

Медіа є не лише джерелом інформації, але й платформою для соціалізації, формування норм і цінностей, які стають частиною ідентичності людей. Вплив медіа на формування культурних моделей та соціальних уявлень пояснюється тим, що вони визначають, які теми є важливими, які особистості варто наслідувати, а які – засуджувати.

Наприклад, реклама є потужним інструментом формування споживчих цінностей, створюючи певні образи ідеального життя, стилю поведінки та навіть ідеологічних переконань. У сучасному світі такі комерційні наративи набувають нових форм через вплив інфлюенсерів, блогерів та соціальних мереж. У контексті політико-правого впливу медіа можуть сприяти як демократизації суспільства, так і поширенню авторитарних тенденцій, залежно від того, які меседжі домінують у публічному просторі.

Окрім цього, питання мовної політики в медійному просторі є стратегічно важливим для держави та суспільства в цілому. У багатьох країнах ведуться дискусії щодо регулювання мови в медіа, зокрема щодо захисту національної мовної ідентичності в умовах глобалізації та цифровізації. У дослідженні Ван Дейка щодо дискурсу та влади згадується важливість телевізійних медіа у підтримці національної ідентичності через мову та репрезентацію, що підтверджує стратегічне значення мовної політики в умовах цифровізації та міжнародного впливу медіа. «Мовленнєві акти та риторичні запитання можуть

³⁰ Чаплак Я. В., Чуйко Г. В., Андреева Я. Ф. Психологічні аспекти впливу інформаційної бульбашки на людину та соціум. *Психологічний часопис*. 2023. № 9 (5). С.38. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.5.4>.

використовуватися для вираження або підтвердження політичної ідентичності та взаємин»³¹.

Таким чином, мова в сучасному медіапросторі є не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом впливу на суспільні процеси. Вона визначає, як сприймаються події, формує суспільні настрої та сприяє або, навпаки, послаблює соціальну згуртованість. Усвідомлення цих механізмів є важливим для критичного аналізу інформації та вироблення стратегій інформаційної безпеки в умовах сучасних медіа.

Мова сучасного медіапростору є не лише засобом передачі інформації, але й потужним інструментом маніпуляції громадської свідомістю. У сучасних умовах інформаційного суспільства медіа не тільки відображають події, але й активно їх конструюють, використовуючи певні мовні стратегії, які здатні впливати на сприйняття аудиторії, її емоційний стан, світогляд та навіть поведінкові патерни. Важливими аспектами цього процесу є застосування технологій мовної маніпуляції, що формують певні наративи, вигідні тим чи іншим політичним, економічним чи соціальним акторам.

Мова є ключовим елементом у реалізації маніпулятивних технологій у медіа, оскільки через неї здійснюється семантичне конструювання реальності. Однією з найбільш поширених стратегій є використання емоційно забарвленої лексики, що сприяє створенню необхідного образу події або особи. «Маніпуляції у соціальних медіа часто виходять за межі традиційних способів впливу і використовують нові технології, такі як алгоритми рекомендацій, боти, ігри на емоціях та психологічні аспекти поведінки користувачів»³². Так, у політичних новинах або соціальних мережах часто застосовуються слова з виразною позитивною або негативною конотацією: «реформи» можуть називатися «перетвореннями» або «знищенням системи», залежно від позиції автора тексту. Усе це спрямовано на формування відповідного емоційного ставлення аудиторії до явищ чи подій.

Ще одним важливим прийомом мовної маніпуляції є ефект фреймінгу³³, який є практичним результатом вищезазначеної теорії фреймінгу. Він полягає у тому, що медіа подають інформацію через певну рамку, яка визначає спосіб її сприйняття. Наприклад, економічна криза може описуватися як «тимчасові труднощі» або ж як

³¹ Van Dijk, T. A. *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan. Houndmills, Basingstoke, Hampshire. 2008. P. 183.

³² Гришин М. Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія*. 2024. Вип. 3 (13). С. 18. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.3.2>.

³³ Goffman E. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press. 1986. Later Reprint Edition. 612 p.

«катастрофа, що загрожує країні», що безпосередньо впливає на реакцію суспільства. У медійному просторі часто спостерігається використання іменних метафор, які допомагають створювати міцні асоціації: політиків можуть називати «месниками», «диктаторами» чи «борцями за справедливість», що підсилює ефект ідеологічного впливу. «Світові події, як правило, подаються як історії про героїв і лиходіїв, наприклад, герої падіння комунізму, або лиходії, що зараз загрожують Заходу»³⁴.

У цьому контексті слід окремо розглянути феномен фейкових новин та пропаганди, які базуються на маніпулятивному використанні мови. Фейкові новини – це інформація, яка навмисно спотворює реальність з метою впливу на суспільну думку. «Фейк (від англ. fake – підробка) – це неправдиві новини, вигадані історії з метою отримання будь-якої вигоди (фінансової, політичної тощо), достовірність яких забезпечують сфабриковані медійні формати: текстове повідомлення, реклама, фото-, відео- або аудіопідробки, використання ботів, тролів, які беруть активну участь в обговореннях. До різновиду фейків відноситься відкрите дезінформування, маніпуляції, пропаганда, чутки, меми, альтернативні факти, «вірусний» контент, пранкінг, новинна сатира, генератори новин і синтезованого медіаконтенту тощо»³⁵.

Основними мовними характеристиками фейкових новин є: надмірна емоційність, узагальнення, використання кліше, посилення на «авторитетні джерела» без перевірки достовірності фактів. Наприклад, у заголовках часто використовуються слова на зразок «шок», «сенсація», «неймовірно», що підштовхує аудиторію до негайної реакції без критичного аналізу інформації.

Пропаганда, своєю чергою, є більш системною формою маніпуляції, що використовується для формування масових переконань та мобілізації суспільства в інтересах певних політичних чи ідеологічних сил. Однією з головних мовних особливостей пропаганди є спрощення складних проблем до бінарних опозицій «добро-зло», «ворог-друг», що виключає можливість багатовимірного аналізу ситуації. У таких випадках активно застосовується техніка «міфологізації» подій – створення героїв і антигероїв, формування історичних паралелей для легітимації певних політичних рішень. Наприклад, політичні лідери можуть порівнювати свої дії із боротьбою історичних постатей, що підсилює емоційний вплив на аудиторію³⁶.

³⁴ McQuail D. *McQuail's Mass Communication Theory*. New Delhi: Sage Publications. 2010. (6th Ed.). P. 6.

³⁵ Доскіч Л. С. Фейкові новини як новітній засіб маніпуляції та дезінформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 72.

³⁶ Jowett G. S., O'Donnell V. *Propaganda & Persuasion*. (7th ed.). SAGE Publications. 2018. 461 p.

У цифрову епоху особливої ваги набули так звані «мовні віруси» – короткі, лаконічні повідомлення, які легко поширюються у соціальних мережах та месенджерах. Це можуть бути лозунги, меми, хештеги, які виконують маніпулятивну функцію, оскільки закріплюють у свідомості людей певні установки без необхідності їх глибокого осмислення. Наприклад, політичні кампанії часто використовують гасла, що створюють уявлення про єдину правильну позицію, виключаючи можливість альтернативного погляду.

Також важливим механізмом маніпуляції є застосування техніки «газлайтингу» в медіа, коли реальні факти спотворюються або заперечуються з метою викликати сумніви у самій можливості об'єктивного знання. «Газлайтинг – це психологічна маніпуляція, завдання якої полягає в тому, щоб змусити людину засумніватися в об'єктивності того, що відбувається»³⁷. Це пов'язано з навмисною підміною понять, використанням невизначених формулювань, що ускладнює розуміння ситуації. Наприклад, під час політичних скандалів у заявах офіційних осіб часто можна почути формулювання «нас неправильно зрозуміли», «це вирвано з контексту», що змушує аудиторію сумніватися в очевидності фактів.

З огляду на вищезазначене, важливим питанням сучасної філософії мови у медіапросторі є необхідність вироблення механізмів критичного аналізу інформації, розвитку медіаграмотності та формування навичок розпізнавання маніпулятивних технологій. Оскільки маніпуляція мовою є не просто частиною медіапростору, а фундаментальною складовою сучасного інформаційного суспільства, її дослідження набуває не лише теоретичної, але й практичної значущості для формування свідомого, демократичного суспільства.

Досліджуючи філософські аспекти мови у сучасному медійному просторі за допомогою інтегративного підходу, слід також звернутися до дослідження мови права. Тому що мова права у медійному просторі відіграє ключову роль у формуванні суспільної правосвідомості та забезпеченні ефективної правової комунікації. У сучасному інформаційному середовищі правові дискурси в медіа стають інструментом як просвіти, так і маніпуляції. Вони сприяють поширенню правових знань, однак можуть бути використані для формування певних наративів, які впливають на сприйняття правової реальності громадянами. За даними досліджень, правові дискурси в медіа визначають суспільні уявлення про законність, правопорядок, правову культуру тощо³⁸.

³⁷ Хропун Н. В. Газлайтинг як вид психологічних маніпуляцій у навчальному колективі. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 31.

³⁸ Сковронська І. Ю. Особливості лінгвістики правничого медіа-дискурсу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2015. Вип. 3. С. 348.

Правові дискурси у медіа є потужним засобом впливу на правосвідомість населення. Вони формуються через новинні матеріали, аналітичні статті, телевізійні та радіопрограми, соціальні мережі. Наприклад, медіа висвітлюють судові процеси, правові реформи, законодавчі ініціативи, що безпосередньо впливає на розуміння громадянами своїх прав та обов'язків. Зазначається, що «в теперішніх умовах життя вплив засобів масової інформації має особливо гострий характер на свідомість людини та її правосвідомість. Процеси, які відбуваються мають маніпулятивну природу, яка має певну гнучкість та пов'язана із соціальним простором. ЗМІ перетворилися на певний соціальний інститут, який виховує соціально-громадянські, національно-духовні почуття, звички, спонуки, наміри тощо»³⁹. У цьому контексті медіа можуть як сприяти підвищенню правової грамотності, так і викривляти правову реальність, використовуючи маніпулятивні технології. Дослідники зазначають, що маніпуляції в медіа можуть включати вибіркове висвітлення правових подій, емоційну забарвленість матеріалів та підміну понять. З одного боку, «медіа забезпечують обмін інформацією між політичними партіями, групами, потенційними представниками влади та громадськістю, що сприяє більшій прозорості та залученню громадян до управління державою. Однак, окрім позитивних аспектів, мас-медіа можуть використовуватися як інструмент політичної боротьби, де маніпуляції та пропаганда стають засобами досягнення певних цілей»⁴⁰.

Медійне середовище суттєво впливає на правову комунікацію, оскільки може змінювати способи передачі правової інформації та її сприйняття. У цифрову епоху з'явилися нові формати правового дискурсу, що робить правову інформацію доступнішою. Водночас спрощені формати можуть призводити до поверхневого розуміння складних правових питань, а алгоритми соціальних мереж – до селективного сприйняття правової інформації залежно від уподобань користувачів. Наприклад, соціальні платформи можуть сприяти поширенню правової дезінформації, що впливає на рівень довіри громадян до офіційних джерел інформації.

Одним із ключових аспектів є використання правової мови в медіа для легітимації певних рішень або створення бажаного іміджу правових інститутів. Наприклад, риторика щодо боротьби з корупцією, захисту прав людини чи реформування судової системи може набувати

³⁹ Мурадян Н. С. Вплив засобів масової інформації на свідомість людини та інтенціональність правосвідомості в соціумі. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 4. С. 67.

⁴⁰ Булгаков Д. О. Маніпуляції у мас-медіа як інструмент політичної боротьби. *Політичне життя*. 2024. № 2. С. 131.

різних відтінків залежно від політичних інтересів. Крім того, феномен юридичної демагогії в медіа призводить до розмивання меж між правовою реальністю та її медійною репрезентацією, що може викликати недовіру громадян до правової системи. Дослідники підкреслюють, що маніпуляції правовими термінами в медіа можуть створювати ілюзію правової визначеності або навпаки – хаосу та нестабільності. Дефіцит інституціалізованої довіри конвертується у різні форми правової та політичної поведінки, найпоширенішими з яких є деінституціоналізація інструментів демократії; відчуження (абсентеїзм); радикалізація політичної сцени; екстерналізація довіри; політичний популізм і правова демагогія⁴¹.

Значний вплив на правову комунікацію мають міжнародні інформаційні кампанії, спрямовані на просування певних правових цінностей. Наприклад, кампанії щодо прав людини, екологічного права чи цифрової безпеки формують суспільні очікування та змінюють нормативні уявлення про правопорядок. Разом із цим, виникає проблема спрощення складних правових концепцій, що може призводити до їхнього поверхневого або викривленого розуміння.

Таким чином, мова права у медійному просторі є багатовимірним феноменом, який одночасно слугує інструментом правової просвіти та може використовуватися для маніпуляції суспільною думкою. Її вплив на правову свідомість та комунікацію залежить від контексту, форматів подачі інформації та медійних стратегій, що визначають сприйняття правової реальності сучасним суспільством. У зв'язку з цим необхідні подальші дослідження щодо механізмів регулювання правового дискурсу в медіа та підвищення рівня правової грамотності громадян для ефективного сприйняття правової інформації.

Отже, мова сучасного медіапростору є динамічним феноменом, що розвивається під впливом технологічних, соціальних і політичних змін. У цифрову епоху комунікація набуває мультимодального характеру, поєднуючи текст, візуальні та аудіальні елементи, що сприяє швидкому обміну інформацією, але водночас створює ризики маніпуляцій та дезінформації. Філософські аспекти розкривають мову як середовище формування свідомості, психологічні – як інструмент впливу на емоції та поведінку, а політико-правові – як засіб конструювання суспільних наративів і регулювання інформаційного простору. Таким чином, сучасний медіапростір вимагає критичного осмислення мови як механізму комунікації, впливу та соціальної відповідальності.

⁴¹ Даниленко С. Перевтілення демократії в інформаційну добу: роль нових медіа та громадянського комунікування. *Політичні дослідження*. 2021. № 1. С. 94. DOI: 10.53317/2786-4774-2021-1-6.

3. Інтеграція філософії мови та цифрових медійних практик

У сучасному медійному просторі інтеграція філософії мови та цифрових медійних практик набуває особливого значення, оскільки цифрова комунікація створює нові умови для існування та функціонування мови. Одним із ключових аспектів цього процесу є віртуальність як новий вимір буття мови, що формує принципово інший спосіб взаємодії між суб'єктами комунікації. Якщо традиційно мова розглядається як засіб фіксації та передачі інформації в матеріальному середовищі, то в цифровому контексті вона набуває більш динамічного, змінного характеру, де знаки та символи можуть миттєво трансформуватися під впливом технологічних факторів.

Філософське осмислення віртуальної реальності як простору існування мови спирається на фундаментальні концепції буття, представлені у вищезазначених працях Мартіна Гайдеггера, Жана Бодріяра та інших мислителів. Вже робився акцент на тому, що Гайдеггер зазначав, що мова є домом буття, в якому існує людина. Однак у цифрову епоху цей дім перестає бути статичним і матеріальним, перетворюючись на багатовимірне віртуальне середовище, в якому слова, символи та знаки набувають нової онтологічної якості. Бодріяр, розглядаючи симулякри та гіперреальність, «який звернувся до симулятивної природи політичних і культурних уявлень людства, що формуються під впливом засобів масової інформації»⁴², спрямовує нас до думки, що цифрові образи та знаки починають заміщати традиційні форми комунікації, створюючи ілюзію реальності, що відображається у функціонуванні мови в соціальних мережах, месенджерах та цифрових платформах.

У віртуальному просторі мова набуває нових форм та функцій. Традиційні обмеження фізичного світу зникають, що дозволяє створювати нові мовні конструкції та експериментувати з формами вираження. Як зазначає А. В. Амма у своїй статті, віртуальна реальність виступає як простір, де можливе відчуження від фізичної реальності, що впливає на сприйняття та використання мови. «Віртуальна реальність часто стає простором, де замість справжньої присутності «Іншого» ми отримуємо лише ілюзію комунікації з ним. При цьому наша віртуальна комунікація може супроводжуватися досить сильними емоційними переживаннями. Водночас на перешкоді повноцінності комунікації у віртуальному світі постає наша

⁴² Кропивко І. В. Гіперреальність як прийом і предмет зображення в пост-модерністських текстах (на матеріалі української та польської літератур). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2014. № 12. С. 122.

невпевненість у тому, хто є цей «Інший», справжня людина, бот чи ШІ»⁴³.

Разом з тим, віртуальність відкриває нові можливості для комунікації, усуваючи просторові та часові обмеження. Мова перестає бути прив'язаною до певної фізичної реальності й отримує властивості, які можна назвати «рідинністю» або «гнучкістю». Це виявляється в тому, що значення слів та виразів можуть швидко змінюватися в залежності від контексту, аудиторії та навіть алгоритмічних механізмів цифрових платформ. Соціальні мережі є прикладами того, як мова піддається постійним змінам та адаптаціям через візуальні й текстові знаки, меми, хештеги та скорочені символічні конструкції.

Віртуальність, як феномен, змінює традиційні уявлення про реальність та буття. У контексті мови, віртуальність створює нові простори для комунікації, де мовні знаки набувають особливих властивостей. Як зазначають В. Г. Воронкова та В. О. Нікітенко у своїй монографії «Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика», віртуальна реальність формує нові форми взаємодії між людиною та інформаційним середовищем, що впливає на способи передачі та сприйняття мовних повідомлень. «Віртуальна реальність стає реальною і ми не зможемо зупинити процеси удосконалення штучного інтелекту і роботів, а створення ними нових компаній стане повсякденною реальністю... Віртуальна реальність – це штучно репродукована сфера-континуум, в яку можна проникати, дискурсо-сміслюючи своє перебування у цифровому середовищі»⁴⁴.

Феномен цифрової віртуальності впливає на семантичний та прагматичний виміри мовної комунікації. У класичній комунікативній моделі мовець і слухач взаємодіють у спільному просторі, де вони сприймають одне одного безпосередньо. Однак у цифровому середовищі мова існує як набір кодів, що передаються через алгоритми та цифрові інтерфейси. Це призводить до зміни способів тлумачення значень: один і той самий текст може сприйматися по-різному в залежності від медіаплатформи, на якій він розміщений, та алгоритмів, що регулюють його поширення.

Цифрова комунікація також зумовлює нові механізми творення мовної реальності. Наприклад, використання нейромереж та штучного інтелекту в генерації текстів і зображень створює додатковий рівень віртуальної мовної взаємодії. Якщо раніше основним носієм мови була

⁴³ Амма А. В. Сутнісні характеристики віртуальної реальності як простору відчуження людини. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2024. Вип. 2 (96). С. 93. DOI: 10.35433/PhilosophicalSciences.2(96).2024.89-98.

⁴⁴ Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія / В. Г. Воронкова, В. О. Нікітенко. Львів-Торунь: Liha-Pres. 2022. С. 205-206, 298.

людина, то сьогодні штучний інтелект також стає активним учасником комунікативного процесу, генеруючи нові дискурси та семантичні моделі. «Штучний інтелект все інтенсивніше проникає в роботу медіа. Він виконує розпізнавання мови, пошук інформації, звуків та зображень, виділяє пріоритетні теми, створює тексти тощо»⁴⁵. Це ставить питання про межі між людською та машинною мовою, а також про вплив автоматизованих систем на структурування мовного простору віртуальної реальності.

Важливим аспектом є й те, що цифрова комунікація змінює саму природу письма. У класичному розумінні письмова мова є фіксованою, статичною та підлягає ретельному аналізу. Натомість у цифровому просторі вона набуває динамічного характеру: тексти редагуються в реальному часі, їхнє поширення контролюється алгоритмами, а взаємодія між користувачами часто базується не на логічному викладі, а на візуальному або емоційному впливі. Таким чином, у цифровому середовищі мова перетворюється на процесуальний феномен, що існує не як статичний текст, а як постійна взаємодія між носіями інформації.

У результаті виникає питання: чи є цифрова мова самостійним рівнем реальності, який існує паралельно з традиційними формами мовлення? Цифрова мова не лише відображає реальність, а й активно її конструює, створюючи нові сенси та значення, які раніше не існували в комунікації. Це підтверджується тим, що певні цифрові конструкції набувають статусу повноцінних мовних одиниць, які передають не тільки інформацію, але й соціальний, емоційний та культурний контексти.

Віртуальність також впливає на семантику та прагматику мовних виразів. У цифровому середовищі значення слів та фраз можуть змінюватися залежно від контексту та взаємодії користувачів. Зазначається, що віртуальна реальність створює нові умови для комунікації, де значення мовних знаків можуть бути переосмислені. «Віртуальна реальність у межах мережевого віртуального простору формує якісно нове за своїми змістовними характеристиками спілкування, яке за формою, технологією та засобами можна позначити як віртуальне спілкування, що виступає самостійним порівняно з реальним соціальним спілкуванням та змінює останнє»⁴⁶.

Крім того, віртуальність впливає на онтологічний статус мови. Мова у віртуальному просторі може розглядатися як окремий вид

⁴⁵ Зражевська Н., Литвиненко О. Комунікативні трансформації як наслідок розвитку сучасних цифрових інтернет-технологій. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 40. DOI <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.155>.

⁴⁶ Калганов М. Філософське осмислення взаємодії людини та віртуальної реальності. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Вип. 46. С. 43. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.4>.

буття, що існує незалежно від фізичного світу. Віртуальна реальність створює нові форми буття, де мова виступає як ключовий елемент. «Для людства віртуальна реальність створює як великі виклики, так і великі можливості, залишаючи завжди міцний зв'язок та корелювання між усіма вимірами людського буття»⁴⁷. Ще одна цікава думка одного із дослідників щодо філософського осмислення віртуальної реальності – «події сьогодення (війна, епідемії) зробили наше життя реально віртуальним та актуалізували саме філософське осмислення віртуальної реальності. Віртуальна реальність сьогодні стає частиною світогляду сучасної людини, а тому більш перспективною та цікавою, на думку авторів, є інша постановка проблеми: віртуальної реальності як реального реального або реальності віртуального»⁴⁸.

Отже, віртуальність як новий вимір буття мови відкриває перед сучасною філософією нові горизонти досліджень. Вона ставить перед нами виклики, пов'язані з осмисленням меж між реальністю та симуляцією, природною та штучною мовою, а також між людським та алгоритмічним мовленням. Це підтверджує необхідність глибшого філософського аналізу цифрової комунікації та її впливу на майбутнє мовної взаємодії в глобальному інформаційному суспільстві.

У сучасному медійному просторі інтеграція філософії мови та цифрових медійних практик набуває особливого значення, особливо в контексті алгоритмізації мови та ролі штучного інтелекту (ШІ) у створенні текстів. ШІ, зокрема моделі на основі глибокого навчання, такі як трансформери, суттєво впливають на процеси генерації тексту, змінюючи традиційні уявлення про авторство, творчість та комунікацію. Використання алгоритмів для аналізу, розуміння та генерації природної мови поступово змінює роль людини в мовній комунікації та створює нові форми текстового контенту, що знаходить застосування у медіа, академічному середовищі, маркетингу та інших сферах. «Мовна модель – це тип штучного інтелекту, розроблений для обробки та генерування природної мови. Основна мета мовних моделей полягає в тому, щоб навчитися розуміти та продукувати текст, який виглядає і звучить так, ніби його написала людина. Визначення мовної моделі можна окреслити як статистичну або машинну модель, що має здатність передбачати ймовірність наступних слів у послідовності, виходячи з попереднього контексту. На технічному рівні

⁴⁷ Шиман К. А. Еволюція поняття «віртуальна реальність» у філософії. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. Вип. 2 (172). Т. 1. С. 80-81. DOI: 10.35423/2078-8142.2020.2.1.04.

⁴⁸ Чхейло І. І. Філософське осмислення віртуальної реальності або час для реальності віртуального. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2024. № 4 (63). С. 130. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.63.315213>.

мовні моделі базуються на архітектурі нейронних мереж, зокрема на трансформерах»⁴⁹.

Алгоритмізація мови передбачає використання штучного інтелекту для формування текстів, що відбувається за рахунок обробки величезних масивів даних, машинного навчання та статистичного аналізу мовних структур. Так, дійсно, сучасні моделі, такі як GPT (Generative Pre-trained Transformer), здатні створювати тексти, які важко відрізнити від написаних людиною. Це стало можливим завдяки використанню архітектури трансформерів, яка дозволяє моделі ефективно обробляти великі обсяги текстових даних та виявляти складні патерни в мовленні. Дослідження показують, що такі моделі можуть генерувати зв'язні та контекстуально релевантні тексти, що відкриває нові можливості для автоматизації письмових завдань. Та навіть можливою є перевірка тексту після генерації за допомогою великих мовних моделей для фільтрування неправильних відповідей⁵⁰.

Проте, деякі дослідження вказують на те, що, хоча ШІ може генерувати граматично правильні та змістовні тексти, він не завжди здатний передати емоційні та культурні нюанси, притаманні людському спілкуванню. Це піднімає питання про межі алгоритмізації мови та ролі ШІ у творчих процесах. Мовні моделі часто стикаються з проблемою когнітивної узгодженості: вони можуть повторювати поширені шаблони, але не здатні до справжньої інноваційної творчості чи складного аналізу контексту⁵¹. Водночас дослідниками підкреслюється існування емоційного штучного інтелекту як «інтелектуальної системи, здатної розпізнавати емоції людини, інтерпретувати їх та адекватно на них реагувати. Засвідчується, що в практичному плані емоційний штучний інтелект – найбільш перспективний у соціальній і медичних галузях»⁵².

Крім того, використання ШІ у створенні текстів викликає етичні та соціальні питання. Зокрема, виникають побоювання щодо можливості використання таких технологій для створення дезінформації або маніпулятивного контенту. Фейкові новини, написані алгоритмами, вже стали предметом занепокоєння серед дослідників, оскільки вони

⁴⁹ Ворочек О. Г., Соловей І. В. Використання мовних моделей штучного інтелекту для генерації публікацій у соціальних мережах. *Технічна інженерія*. 2024. № 1 (93). С. 129. DOI: [https://doi.org/10.26642/ten-2024-1\(93\)-128-134](https://doi.org/10.26642/ten-2024-1(93)-128-134).

⁵⁰ Здебський П. В., Берко А. Ю. Перевірка тексту після генерації за допомогою великих мовних моделей для фільтрування неправильних відповідей. *Наукові праці ВНТУ*. 2024. Вип. 1. С. 1-6. DOI: <https://doi.org/10.31649/2307-5376-2024-1-1-6>.

⁵¹ Georgiou G. Differentiating between human-written and AI-generated texts using linguistic features automatically extracted from an online computational tool. 2024. URL: [10.48550/arXiv:2407.03646](https://arxiv.org/abs/2407.03646).

⁵² Ростока М. Л. Психологія штучного інтелекту як феномен цифрового освітньо-наукового простору. *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНІПБ України ім. В.О. Сухомлинського*. 2024. Вип. 19. С. 99.

можуть виглядати переконливішими за традиційні фальсифікації⁵³. Також постає питання про авторство та інтелектуальну власність: хто є справжнім автором тексту, створеного ШІ – сама машина, її розробник чи користувач, який надав початкові дані? Дискусія щодо правового статусу алгоритмічно створених текстів триває, і деякі країни вже почали розглядати можливість регулювання цього питання на законодавчому рівні. Як підкреслюється, «іншим аспектом, який потрібно врахувати при розгляді можливості ШІ отримати авторські права, є питання сумісної власності. Якщо ШІ створює твір, у якому беруть участь люди, може виникнути питання про те, хто має право на авторство та як розподілити власність на твір між авторами. У такому випадку, може бути застосована система сумісної власності, де кожен автор має право на власну частину твору»⁵⁴.

Отже, одним із ключових аспектів алгоритмізації мови є її вплив на журналістику та цифрові медіа. Автоматизовані системи вже використовуються для написання новинних статей, що дозволяє значно прискорити обробку інформації та її публікацію. Наприклад, великі інформаційні агентства, такі як Associated Press та Reuters, застосовують алгоритми для створення фінансових та спортивних новин, що дозволяє скоротити витрати та підвищити ефективність журналістської діяльності⁵⁵. Водночас, це викликає занепокоєння щодо можливого зниження стандартів журналістики, оскільки автоматизовані алгоритми можуть не враховувати соціально-політичний контекст або морально-етичні аспекти подій.

Також варто враховувати, що алгоритмічні моделі здатні впливати на суспільні уявлення та формувати певні наративи. Завдяки машинному навчанню ШІ відтворює патерни, закладені в навчальних даних, що може призводити до упередженості або стереотипізації текстового контенту. Наприклад, аналіз алгоритмів, які використовуються в медійній сфері, показав, що вони можуть підсилювати расові та гендерні стереотипи через неусвідомлене копіювання культурних моделей, закладених у вихідні корпуси текстів. «Зростаюча поширеність штучного інтелекту в усіх сферах діяльності сучасного суспільства виявила несподівану проблему, а саме

⁵³ Zellers R., Holtzman A., Rashkin H., Bisk Y., Farhadi A., Roesner F., Choi Y. Defending against neural fake news/ Paul G. Allen School of Computer Science & Engineering, University of Washington. Allen Institute for Artificial Intelligence. 2020. URL: <https://rowanzellers.com/grover>.

⁵⁴ Бисара Ю. М., Белов Д. М., Заборовський В. В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 301. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47>.

⁵⁵ Нановська В. Associated Press встановлює правила користування ШІ для журналістів. *Медіамейкер*. 2023. URL: <https://mediamaker.me/news/associated-press-vstanovlyuye-pravyla-korystuvannya-shi-dlya-zhurnalistiv/>.

відновлення традиційних гендерних стереотипів, які, як здавалося, були подолані й забуті»⁵⁶. Це ставить перед дослідниками завдання створення більш етичних моделей штучного інтелекту, які враховують соціальну відповідальність та культурну чутливість.

Ще одним важливим аспектом є використання ШІ у сфері освіти та автоматизованого навчання. Мовні моделі можуть допомагати в навчанні, створюючи персоналізовані освітні матеріали, адаптовані під рівень знань користувача. Системи на основі ШІ використовуються для перевірки правопису, автоматизованого перекладу та генерації текстів, що значно спрощує навчальний процес. «Системи ШІ здатні забезпечувати індивідуалізований підхід до навчання, враховуючи особливості та інтереси кожного студента. Більше того, ці системи доступні для використання в будь-який час і місці, що робить їх надзвичайно зручними для тих, хто мешкає у віддалених районах або не має можливості скористатися стандартними методами освіти. Проте, необхідно пам'ятати про потенційну упередженість систем на базі штучного інтелекту, яка може вплинути на якість освіти, знижуючи її ефективність для деяких груп студентів»⁵⁷.

Наприклад, такі сервіси, як Grammarly або DeepL, дозволяють покращувати якість текстів і підвищувати грамотність користувачів. Водночас, існує ризик надмірної автоматизації процесу навчання, що може знизити рівень критичного мислення та творчої активності студентів.

У підсумку, алгоритмізація мови та роль ШІ у створенні текстів є складними та багатограними явищами, які потребують подальшого філософського осмислення. Вони кидають виклик традиційним уявленням про мову, комунікацію та творчість, вимагаючи розробки нових підходів до розуміння цих процесів у цифрову епоху. Використання штучного інтелекту у текстогенерації відкриває нові горизонти, проте разом із цим створює нові етичні, правові та соціальні виклики, які ще потребують глибокого вивчення та регулювання.

У сучасному медійному просторі відбувається трансформація традиційних форм комунікації, що призводить до виникнення нових, інтерактивних та багатовимірних способів обміну інформацією. Медіа стають не лише каналами передачі повідомлень, але й активними учасниками діалогу, створюючи платформи для взаємодії між різними

⁵⁶ Філіпенко Л. Роль штучного інтелекту у формуванні гендерних стереотипів сучасного суспільства. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2024. Вип. 27(2). С. 85. URL: <https://doi.org/10.15421/172435>.

⁵⁷ Гарбуза Т., Друженко Т. Використання штучного інтелекту для імітації реального спілкування іноземною мовою // Роль штучного інтелекту у вивченні іноземних мов [Електронний ресурс] : тези доп. Міжвуз. наук.-метод. семінару (Київ, 15 люст. 2024 р.) / відп. ред. А. Г. Латигіна. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 25. DOI: 10.31617/k.knute.2024-02-15.

соціальними групами та індивідами. Цей процес супроводжується глибокими змінами у структурі та функціях комунікації, що вимагає детального філософського осмислення. Виникнення цифрових платформ, соціальних мереж, блогів і стрімінгових сервісів створило нові моделі спілкування, що базуються на негайному зворотному зв'язку, інтерактивності та динамічності контенту.

Однією з ключових характеристик сучасних медіа є їхня здатність інтегрувати різні форми комунікації, поєднуючи текст, аудіо, відео та інтерактивні елементи. Це створює нові можливості для вираження думок та ідей, розширюючи межі традиційного дискурсу. Наприклад, соціальні мережі надають користувачам можливість не лише споживати контент, але й активно його створювати та поширювати, що сприяє формуванню нових форм соціальної взаємодії та колективної свідомості. «В умовах глобалізації та інформатизації сучасності проблема «світ – людина – культура», де кожний із названих компонентів взаємодіє один з одним, обумовлюючи розвиток та трансформацію світу, суспільства і людини як єдиного процесу, доповнюється новим співвідношенням «людина – медіа» і «медіа – світ». З'являються новітні інформаційно-комунікативні технології (електронні медіа, комп'ютерні технології тощо). Реалії сьогодення пов'язані з інноваційним і бурхливим розвитком медіапроцесів»⁵⁸.

Важливим аспектом є також зміна ролі аудиторії у процесі комунікації. Традиційно аудиторія розглядалася як пасивний споживач інформації, проте сучасні медіа надають їй можливість активно впливати на зміст та напрямки комунікації. Це проявляється у формі коментарів, обговорень, створення власного контенту та участі у різноманітних онлайн-спільнотах. Таким чином, медіа стають простором для діалогу, де кожен учасник може внести свій вклад у формування спільного інформаційного поля. Як зазначає В. Іващенко у своєму посібнику «Сучасні медіакомунікативні технології», інтерактивність сучасних медіа сприяє розвитку нових форм комунікації, що базуються на принципах співучасті та колективної творчості⁵⁹.

Окрім того, сучасні медіа сприяють розширенню географічних та культурних меж комунікації, дозволяючи людям з різних куточків світу взаємодіяти та обмінюватися інформацією у реальному часі. Це створює умови для формування глобального діалогу, де різні культурні та соціальні контексти можуть взаємодіяти та взаємозбагачуватися. Масова комунікація стала однією з найбільш

⁵⁸ Дениско Л. М., Мошинська О. Ю., Пилипенко С. Г. Медіа і сучасність. *Філософія спілкування: філософія, психологія, соціальна комунікація*. 2012. № 5. С. 98.

⁵⁹ Іващенко В. Л. Сучасні медіакомунікативні технології: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво «Розумники», 2021. 192 с.

інтенсивних сфер розмовного жанру, що сприяє формуванню нових форм міжкультурного діалогу⁶⁰.

Водночас, інтеграція нових форм комунікації у медіа супроводжується низкою викликів та проблем. Зокрема, виникає питання щодо якості та достовірності інформації, що поширюється у нових медіаформатах. Швидкість та обсяг інформаційних потоків можуть призводити до поверхневого сприйняття та поширення недостовірної інформації. За твердженням І. Цигвінцева «громадяни отримують політичну інформацію через різноманітні цифрові платформи, що збільшує доступ до політичних знань, але одночасно піддає їх впливу дезінформації та фейкових новин»⁶¹.

Таким чином, сучасні медіа виступають не лише як канали передачі інформації, але й як активні учасники комунікативного процесу, створюючи нові форми діалогу та взаємодії. Це вимагає глибокого філософського осмислення та аналізу, спрямованого на розуміння сутності та наслідків цих трансформацій для сучасного суспільства. Важливим є не лише розвиток нових форм комунікації, але й осмислення їхнього впливу на соціальні, політичні та культурні процеси, що відбуваються в умовах цифрової епохи.

ВИСНОВКИ

Дослідження філософії мови у сучасному медійному просторі дозволило розкрити багатовимірність цього феномена через призму класичних і сучасних філософських концепцій, а також їхній вплив на формування та функціонування мовних практик у цифрову епоху. Було показано, що мова не є лише інструментом комунікації, а й активним чинником конструювання реальності, що особливо виразно проявляється у сучасному медіапросторі. Ідеї Гумбольдта, Вітгенштейна Гайдеггера та інших філософів допомагають пояснити, як мова визначає спосіб мислення та світогляд людини, а постмодерністські й аналітичні підходи акцентують увагу на її структурних та комунікативних особливостях.

У процесі аналізу мови сучасного медіапростору було встановлено, що її еволюція від друкованих видань до цифрових платформ сприяла появі нових способів вираження змісту. Медіа не тільки передають інформацію, але й конструюють суспільні наративи, впливаючи на цінності, ідентичність та суспільну поляризацію. Особливе значення мають маніпулятивні технології, серед яких використання мови як

⁶⁰ Медіатекст у сучасному комунікативному дискурсі: кафедральний збірник тез здобувачів освіти. Миколаїв. 2020. С. 14.

⁶¹ Цигвінцев І. Політична культура в епоху цифровізації: нові дослідницькі інструменти. *Політичні дослідження*. 2024. № 2 (8). С. 142. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-7>.

засобу впливу, фейкових новин та пропаганди. Правові аспекти мовного впливу також виявилися важливими, оскільки медіа формують правосвідомість та впливають на сприйняття законності й правопорядку.

Інтеграція філософії мови та цифрових медійних практик вказує на важливість розгляду віртуальності як нового виміру буття мови, а також алгоритмізації мовних процесів, зокрема ролі штучного інтелекту у створенні текстів. Виникає необхідність дослідження медіа як простору діалогу, що сприяє формуванню нових моделей комунікації та переосмисленню традиційних теоретичних підходів.

Практичне значення цього дослідження полягає у можливості застосування його висновків у сфері медіаграмотності, розробці етичних стандартів використання мови у цифрових медіа, аналізі інформаційної політики та регулюванні мовних стратегій у публічній комунікації. Дослідження також може бути корисним для подальшого осмислення ролі мови у правовій, політичній та культурній сферах.

Перспективи подальших досліджень охоплюють глибший аналіз взаємодії філософії мови та алгоритмізованих медіа, особливо в аспектах штучного інтелекту та його впливу на мовні структури. Не менш актуальним є дослідження механізмів медійних маніпуляцій та їхнього впливу на формування суспільної свідомості, а також можливості збереження автентичності мовної комунікації в умовах цифрової глобалізації. Таким чином, результати цього дослідження відкривають нові горизонти для подальшого наукового осмислення сучасної мовної реальності.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене аналізу філософських підходів до мови в контексті сучасного медіапростору. Особливу увагу приділено зміні мовних практик під впливом цифрових технологій, що сприяють трансформації комунікаційних процесів. Розглянуто еволюцію мови в медіа, її роль у конструюванні соціальних наративів та вплив алгоритмізації мовної реальності. Визначено механізми маніпулятивного використання мови у медійному дискурсі, а також її вплив на правосвідомість та суспільну ідентичність. Проаналізовано віртуальність як новий вимір буття мови та роль штучного інтелекту в текстогенерації. Дослідження підкреслює необхідність міждисциплінарного підходу, що поєднує філософію, медіазнавство, технологічні аспекти тощо. Отримані результати можуть бути використані для подальших розвідок у сфері медіаетики, інформаційної політики, права та критичного аналізу дискурсу.

Література

1. Косович О. В. Співвідношення понять «мова» та «національний дух» у філософії мови В. фон Гумбольдта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2019. № 43. Т. 3. С. 137-140.
2. Маленко О. Розвиток тези В. фон Гумбольдта «мова – це духовна енергія народу» в працях професорів Харківського університету I половини XIX ст. // Матеріали II Міжнародної славістичної конференції, присвяченої пам'яті святих Кирила і Мефодія / за заг. ред. О. О. Маленко. Харків – Шумен : ХНПУ; ХІФТ, 2022. С. 111-118.
3. Маринець Н. В. Вплив соціальних медіа на формування особистості: філософський аспект // Філософія та публічні комунікації: інформаційний простір сучасної культури : матер. міждисципл. круглого столу, приуроченого пам'яті Коноваленко О. С., 27 жовтня 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.65-68. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-349-4-19>.
4. Кришко А. Ю. Вплив ідей Вільгельма фон Гумбольдта (1767–1835) на мовну освіту в Україні XIX – початку XX століття : монографія / А. Ю. Кришко., Н. М. Бріт. – Умань. ФПО Жовтий О. О., 2015. 179 с.
5. Wittgenstein L. Philosophical Investigations. (G. E. M. Anscombe, Trans.). Basil Blackwell. 1953. §11. 250 p. URL: <chromeextension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://static1.squarespace.com/static/54889e73e4b0a2c1f9891289/t/564b61a4e4b04eca59c4d232/1447780772744/Ludwig.Wittgenstein.-.Philosophical.Investigations.pdf>.
6. Васіна О. Ідеї Л. Вітгенштейна як основа розуміння мовних ігор мережевих текстів масової комунікації. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2013. Вип. 1. С. 39-42. URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/2>.
7. Тепшич А. І. Мовна гра як домінанта постмодерного дискурсу (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена): монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 192 с.
8. Комаров О. «Мова є дім буття». Що означає вислів Гайдегера? *Філософська думка*. 2020. № 1. С. 52-69. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.052>.
9. Зборовська К., Дахній А. Мартин Гайдегер: вкоріненість у традиції. Інтерв'ю Ксенії Зборовської з Андрієм Дахнієм. *Філософська думка*. 2020. № 1. С. 80-92. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.080>.

10. Анучіна В. Пізній Гайдерер у прочитаннях сучасних дослідників. *Sententiae*. 2022. Vol. XLI. Issue 3. С. 117-124. URL: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.117>.
11. Матвієнко І. С. Автор, текст, дискурс: філософські розвідки Мішеля Фуко. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2016. Вип. 3–4 (151–152). С. 81-86.
12. Капустіна Н. Б. Аналіз суспільного життя крізь призму уявлень М. Фуко: від «археології знання» до «генеалогії влади». *Актуальні проблеми політики*. 2010. Вип. 40. С. 426-435.
13. Плахотнюк Н. О. До проблеми інтерпретації тексту: деконструкція в граматології Ж. Дерріда. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2012. Вип. 28. С. 338-344.
14. Богуш Л. А. Вплив медіа на формування громадської думки у світі. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71). № 1. Ч. 3. С. 299-305.
15. Шрамко Я., Хоменко І. Сучасна аналітична філософія: історичні витоки та перспективи розвитку. *Sententiae*. 2022. Vol. XLI. Issue 3. С. 197-205.
16. Мельничук О. Д., Зубілевич М. І., Фінчук Г. В. Роль мови в пізнанні світу: семантико-філософський підхід. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 3. С. 41-45.
17. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, А. Ф. Карась, М. П. Требін та ін.; за ред. В. В. Середи, М. М. Цимбалюка. – Львів: ЛьвДУВС. 2015. 428 с.
18. Castells M. *Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age*. Cambridge: Polity Press. 2012. 200 p. DOI: 10.2383/73716.
19. Kerslake L., Wegerif R. The Semiotics of Emoji: The Rise of Visual Language in the Age of the Internet. *Media and Communication*. 2017. Vol. 5. Issue 4. P. 75–78. DOI: 10.17645/mac.v5i4.1041.
20. Forceville C. J. [Review of: G. Kress (2010) *Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication*]. *Journal of Pragmatics*. 2011. Vol. 43(14). P. 3624-3626. URL: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2011.06.013>.
21. Kress G. *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge. London. 2010. 212 p.
22. Старков В. І. Інфографіка як системний елемент інформаційної політики підприємства. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2024. Т. 35 (74). № 4. Ч. 2. С. 159-165. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.4.2/26>.

23. Троцька В. М. Захист авторського права у разі використання мемів з комерційною метою: іноземна практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 145-149. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/32>.

24. Тараненко Г. Г. Актуальність критичного дискурс-аналізу для дослідження дезінформації. *Політологічний вісник*. 2023. № 90. С. 175-185. DOI: [10.17721/2415-881X.2023.90.175-185](https://doi.org/10.17721/2415-881X.2023.90.175-185).

25. Goffman, Erving. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press. 1986. Later Reprint Edition. 612 p.

26. Дем'янчук О., Рошук К. Фрейм як засіб формування у ЗМІ негативної суспільної думки про політика. *Empirio*. 2024. Т. 1. Вип. 2. С. 3-13. URL: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.3-13>.

27. Wodak R. Theories and Definitions: The Politics of Identity. In *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. City Road. London: Sage Publications Ltd. 2015. № 55. P. 25-45 URL: <https://doi.org/10.4135/9781446270073>.

28. Чаплук Я. В., Чуйко Г. В., Андреева Я. Ф. Психологічні аспекти впливу інформаційної бульбашки на людину та соціум. *Психологічний часопис*. 2023. № 9 (5). С. 38–51. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.5.4>.

29. Van Dijk, T. A. *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan. Houndmills, Basingstoke, Hampshire. 2008. 308 p.

30. Гришин М. Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія*. 2024. Вип. 3 (13). С. 17-26. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.3.2>.

31. Goffman E. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press. 1986. Later Reprint Edition. 612 p.

32. McQuail D. *McQuail's Mass Communication Theory*. New Delhi: Sage Publications. 2010. (6th Ed.). 621 p.

33. Доскіч Л. С. Фейкові новини як новітній засіб маніпуляції та дезінформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 72–77.

34. Jowett G. S., O'Donnell V. *Propaganda & Persuasion*. (7th ed.). Sage Publications. 2018. 461 p.

35. Хропун Н. В. Газлайтинг як вид психологічних маніпуляцій у навчальному колективі. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 31-34.

36. Сковронська І. Ю. Особливості лінгвістики правничого медіа-дискурсу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2015. Вип. 3. С. 343-353.

37. Мурадян Н. С. Вплив засобів масової інформації на свідомість людини та інтенціональність правосвідомості в соціумі. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 4. С. 67-73.

38. Булгаков Д. О. Маніпуляції у мас-медіа як інструмент політичної боротьби. *Політичне життя*. 2024. № 2. С. 131-136.

39. Даниленко С. Перевтілення демократії в інформаційну добу: роль нових медіа та громадянського комунікування. *Політичні дослідження*. 2021. № 1. С. 90-105. DOI: 10.53317/2786-4774-2021-1-6.

40. Кропивко І. В. Гіперреальність як прийом і предмет зображення в постмодерністських текстах (на матеріалі української та польської літератур). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2014. № 12. С. 122-125.

41. Амма А. В. Сутнісні характеристики віртуальної реальності як простору відчуження людини. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2024. Вип. 2 (96). С. 89-98. DOI: 10.35433/PhilosophicalSciences.2(96).2024.89-98.

42. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія / В. Г. Воронкова, В. О. Нікітенко. Львів-Торунь: Liha-Pres. 2022. 460 с.

43. Зражевська Н., Литвиненко О. Комунікативні трансформації як наслідок розвитку сучасних цифрових інтернет-технологій. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 36-41. DOI <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.155>.

44. Калганов М. Філософське осмислення взаємодії людини та віртуальної реальності. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Вип. 46. С. 37-44. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.4>.

45. Шиман К. А. Еволюція поняття «віртуальна реальність» у філософії. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. Вип. 2 (172). Т. 1. С. 64-85. DOI: 10.35423/2078-8142.2020.2.1.04.

46. Чхейло І. І. Філософське осмислення віртуальної реальності або час для реальності віртуального. *Вісник НІОУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2024. № 4 (63). С. 130-139. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.63.315213>.

47. Ворочек О. Г., Соловей І. В. Використання мовних моделей штучного інтелекту для генерації публікацій у соціальних мережах. *Технічна інженерія*. 2024. № 1 (93). С. 128-134. DOI: [https://doi.org/10.26642/ten-2024-1\(93\)-128-134](https://doi.org/10.26642/ten-2024-1(93)-128-134).

48. Здебський П. В., Берко А. Ю. Перевірка тексту після генерації за допомогою великих мовних моделей для фільтрування неправильних відповідей. *Наукові праці ВНТУ*. 2024. Вип. 1. С. 1-6. DOI: <https://doi.org/10.31649/2307-5376-2024-1-1-6>.

49. Georgiou G. Differentiating between human-written and AI-generated texts using linguistic features automatically extracted from an online computational tool. 2024. URL: [10.48550/arXiv:2407.03646](https://arxiv.org/abs/10.48550/arXiv:2407.03646).

50. Ростока М. Л. Психологія штучного інтелекту як феномен цифрового освітньо-наукового простору. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. 2024. Вип. 19. С. 95-121.

51. Zellers R., Holtzman A., Rashkin H., Bisk Y., Farhadi A., Roesner F., Choi Y. Defending against neural fake news/ Paul G. Allen School of Computer Science & Engineering, University of Washington. Allen Institute for Artificial Intelligence. 2020. URL: <https://rowanzellers.com/grover>.

52. Бисага Ю. М., Белов Д. М., Заборовський В. В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 299-304. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47>.

53. Нановська В. Associated Press встановлює правила користування ШІ для журналістів. *Медіамейкер*. 2023. URL: <https://mediamaker.me/news/associated-press-vstanovlyuye-pravyla-korystuvannya-shi-dlya-zhurnalistiv/>.

54. Філіпенко Л. Роль штучного інтелекту у формуванні гендерних стереотипів сучасного суспільства. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2024. Вип. 27(2). С. 85-92. URL: <https://doi.org/10.15421/172435>.

55. Гарбуза Т., Друженко Т. Використання штучного інтелекту для імітації реального спілкування іноземною мовою // Роль штучного інтелекту у вивченні іноземних мов [Електронний ресурс] : тези доп. Міжвуз. наук.-метод. семінару (Київ, 15 лют. 2024 р.) / відп. ред. А. Г. Латигіна. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 25. С. 24-26. DOI: [10.31617/k.knute.2024-02-15](https://doi.org/10.31617/k.knute.2024-02-15).

56. Дениско Л. М., Мошинська О. Ю., Пилипенко С. Г. Медіа і сучасність. *Філософія спілкування: філософія, психологія, соціальна комунікація*. 2012. № 5. С. 98-103.

57. Іващенко В. Л. Сучасні медіакомунікативні технології: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво “Розумники”», 2021. 192 с.

58. Медіатекст у сучасному комунікативному дискурсі: кафедральний збірник тез здобувачів освіти. Миколаїв. 2020. 79 с.

59. Цигвінцев І. Політична культура в епоху цифровізації: нові дослідницькі інструменти. *Політичні дослідження*. 2024. № 2 (8). С. 137-155. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-7>.

Information about the author:

Melnychuk Olga Stepanivna,

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of General Theory of Law and State
3. National University “Odesa Law Academy”
23, Fontanska doroha street, Odesa, 65009, Ukraine